

Met jongens gaat het in het basisonderwijs steeds slechter - en dat is niet hun eigen schuld

Posted on 6 juni 2026 by Robert Hamerslag

Er is de laatste tijd ophef over de 'manosfeer'. In *De Telegraaf* van 3 juni stelde evolutiepsycholoog Mark van Vugt, hoogleraar aan de Vrije Universiteit Amsterdam: 'In onderwijs en carrière halen jonge vrouwen mannen links en rechts in, jongens presteren minder. Beginsalarissen van jonge vrouwen zijn gemiddeld hoger. Media, scholen en politiek praten over mannelijkheid als een probleem, maar ze praten niet mét jongens. Dat gebrek aan waardering en erkenning roept bij jonge mannen een existentiële crisis op. Paniek, angst en onzekerheid: "Wat is mijn rol nog?"'

Wie wil begrijpen waar dit gevoel van onzekerheid vandaan komt, moet niet alleen naar sociale media of de arbeidsmarkt kijken, maar ook naar de schoolbanken. Inclusie, kansengelijkheid en diversiteit vormen de rode draad in vrijwel alle recente beleidsstukken van het ministerie van OCW. Opvallend genoeg blijft één groep daarbij grotendeels buiten beeld: jongens.

Jongens scoren slechter

Dat is opmerkelijk, omdat juist jongens op vrijwel alle belangrijke onderwijsindicatoren inmiddels slechter scoren dan meisjes. Zij blijven gemiddeld vaker zitten, krijgen lagere schooladviezen, zijn sterk oververtegenwoordigd in het speciaal onderwijs en presteren zwakker op lezen en taal. De verschillen zijn al jarenlang bekend, maar zelden onderwerp van een maatschappelijk of onderwijskundig debat.

Klopt het dat het hedendaagse basisonderwijs onvoldoende oog heeft voor de manier waarop jongens zich ontwikkelen? Onderwijsbeleid lijkt gevoelig voor vrijwel iedere vorm van achterstand. Maar is het dat ook wanneer het jongens betreft?

Een thema's in groep 4

Die middag krijgt groep 4 van juf Mariëlle een thema's over discriminatie en racisme. In het atelier van de moeder van een leerling luisteren de kinderen eerst naar een uitleg over slavernij, onrecht en gelijkheid. Daarna mogen ze zelf aan de slag met klei om een schaalte te maken. Kim en Noa begrijpen direct wat de bedoeling is en werken geconcentreerd aan hun schaalte. Denzel en Axel zijn vooral gefascineerd door de klei zelf. Al snel verandert hun werkstuk in een fantasierijke pizza van klei, compleet met tomatensaus en worst van kleurpigmenten. Dan grijpt juf Mariëlle in. Voor de hele groep krijgen de jongens een reprimande omdat zij de opdracht niet serieus zouden nemen. Vervolgens houdt zij het keurige schaalte van Kim en Noa omhoog als voorbeeld. De meisjes glimlachen; de jongens kijken zwijgend naar hun pizza. Wat enkele minuten eerder nog enthousiasme en creativiteit was, voelt nu vooral als iets wat verkeerd was.

Vorige week stuurde de minister van OCW een negentien pagina's lange brief naar de Tweede Kamer met de titel *Van passend naar inclusief onderwijs*. Opvallend genoeg kwam daarin het woord 'jongens' geen enkele keer voor. Dat is veelzeggend. Onder invloed van de emancipatiebeweging en decennialange maatschappelijke en politieke aandacht is de positie van meisjes in het onderwijs sinds de jaren zeventig ingrijpend verbeterd. Waar meisjes vroeger werden geconfronteerd met hardnekkige stereotypen – alsof zij minder geschikt zouden zijn voor wiskunde, techniek of hogere opleidingen – behoren zij tegenwoordig

Wynia's week: Met jongens gaat het in het basisonderwijs steeds slechter – en dat is niet hun eigen schuld | 2

gemiddeld juist tot de best presterende leerlingen in het onderwijs. Meisjes halen hogere cijfers, doubleren minder vaak en stromen vaker door naar hogere onderwijsniveaus.

Maar juist dat succes geeft ook een verantwoordelijkheid tegenover de jongens. Want terwijl oude vooroordelen over meisjes terecht ter discussie werden gesteld, lijken nieuwe vanzelfsprekendheden over jongens nauwelijks nog te worden bevraagd. Jongens gelden al snel als drukker, lastiger of minder schoolgericht.

'De onderzoeken die zijn uitgevoerd naar de effecten van de feminisering van het onderwijs leveren nauwelijks empirisch bewijs op voor de stelling dat vrouwelijke leerkrachten de onderwijsprestaties gemeten naar de kwalificatiebehoeften van het onderwijs aan jongens ongunstig beïnvloeden', stellen Meinte Hornstra Moedt en Ineke Oenema in hun bijdrage aan de bundel *De ontwikkeling van jongens in het onderwijs, context en praktijk van primair tot en met het hoger onderwijs* (2019). Het probleem moet kennelijk ergens anders worden gezocht: in de verschillen tussen jongens en meisjes in gedrag en leren, en de percepties van leerkrachten daarbij.

Feminisering

Uit veel onderzoek blijkt dat leerkrachten over het algemeen minder conflict rapporteren en meer nabijheid in hun relatie met meisjes dan met jongens. Een belangrijke uitkomst van een recent onderzoek onder 970 Duitse basisschoolleerlingen naar hoe zij feedback ervaren laat significante verschillen zien tussen jongens en meisjes. Jongens rapporteerden dat zij vaker negatieve feedback krijgen, terwijl meisjes aangeven vaker positieve feedback te ontvangen op zowel hun gedrag als hun prestatie. De verschillen in aandacht en feedback van leerkrachten richting jongens en meisjes als mogelijke verklaring voor de lagere schoolprestaties van jongens vragen om aanvullend onderzoek. Negatieve leerkrachtfeedback hangt samen met lagere motivatie, minder betrokkenheid bij het leren en minder positief sociaal gedrag in de klas. Zijn verschillen in leerkrachtaandacht mogelijk een belangrijke voorspeller van onderwijsachterstanden bij jongens?

Jongensgedrag wordt vaker als problematisch gezien. Dit begint al in de kinderopvang. Er lijkt een archaïsch beeld bij pedagogisch medewerkers te leven van de 'stoute jongen' en 'het brave meisje'. Uit onderzoek blijkt dat vrouwelijke

pedagogisch medewerkers een interactie- en zorgstijl hebben die beter aansluit op het gedrag van meisjes dan op het gedrag van jongens. 'Ze hebben meer feeling voor de taal, mimiek en de sociale omgang van meisjes en ook meer waardering voor de manier waarop meisjes op hen reageren', was een conclusie uit de meta-analyse naar de kwaliteit tussen leidsters en kinderen. Vrouwen die druk jongensgedrag niet herkennen zullen het eerder bestempelen als 'agressief' of 'lastig' en de jongens hier, vaak niet al te vriendelijk, op aanspreken. In een grootschalig Belgisch onderzoek onder kleuters blijkt dat jongens drie keer vaker – voor hetzelfde gedrag – worden berispt. Driekwart van alle negatieve opmerkingen was sowieso gericht aan jongens. De sekse van de leerkracht bleek daarbij geen rol te spelen.

Veranderende schoolcultuur

Dat jongens zich op een andere wijze ontwikkelen dan meisjes is al jarenlang bekend uit ontwikkelingspsychologisch onderzoek. Vooral op het gebied van taalontwikkeling, executieve functies en zelfregulatie lopen jongens gemiddeld achter op de meisjes. Vaardigheden als plannen en impulsen beheersen ontwikkelen zich bij veel jongens langzamer. Juist deze vaardigheden zijn de afgelopen decennia steeds belangrijker geworden in het basisonderwijs.

Tegelijkertijd werd de basisschool steeds taliger en cognitief gestuurd. Al in de eerste groepen wordt van kinderen verwacht dat zij langdurig kunnen luisteren, zelfstandig werken en zich verbaal goed kunnen uitdrukken. Voor veel jongens is dat lastiger dan voor meisjes. Hun ontwikkeling verloopt gemiddeld vaker via handelen, bewegen, uitproberen en fysieke interactie met de omgeving. Kinderen die geconcentreerd werken, rustig overleggen en zich verbaal goed uitdrukken, passen gemakkelijker binnen de verwachtingen van de leerkracht. Tegelijkertijd worden eigenschappen als impulsiviteit, fysieke energie, competitiegedrag en risicobereidheid sneller gezien als 'probleemgedrag'. Terwijl dat vroeger werd beschouwd als normaal jongensgedrag.

De gevolgen worden zichtbaar in de cijfers. Jongens krijgen gemiddeld lagere schooladviezen, zijn sterker vertegenwoordigd in diagnoses rond gedrag en aandacht, en vallen vaker uit binnen het onderwijs. Jongens zijn sterk oververtegenwoordigd in het speciaal onderwijs. In 2025 zaten in het speciaal

basisonderwijs ruim twee keer zoveel jongens als meisjes. In het speciaal onderwijs liep dit verschil zelfs op tot bijna drie tegen één (OCW, 2025). Ook bij diagnoses als ADHD en ADD vallen jongens veel vaker binnen de zorgstructuren. Volgens het Nederlands Jeugdinstituut werd in 2024 bij 6,1 procent van de jongens tussen 4 en 12 jaar ADHD of ADD vastgesteld, tegenover 3,2 procent van de meisjes.

De vraag dringt zich op of we nog voldoende onderscheid maken tussen wérkelijk problematisch gedrag en gedrag dat simpelweg minder goed aansluit bij een steeds smaller geworden onderwijsmodel. Natuurlijk bestaan ernstige concentratie- en gedragsproblemen echt. Maar tegelijk lijkt druk, impulsief of fysiek gedrag steeds sneller te worden geproblematiseerd. Jongens krijgen zo vaker labels, vaker extra begeleiding en eerder het signaal dat hun gedrag afwijkt van de norm. Wanneer bepaald gedrag steeds sneller als problematisch wordt gezien, is het van belang ook te kijken naar de context waarin die beoordeling tot stand komt. In Nederlands onderzoek naar de leerkracht-leerling relatie werden jongens met een weinig hechte relatie vaker als agressief beoordeeld.

De kernvraag is niet of jongens plotseling 'problematischer' zijn geworden, maar of het onderwijsfundament zélf ingrijpend is veranderd. De basisschool en veel gebruikte lesmethodes werden de afgelopen decennia taliger en planmatiger georganiseerd. Van kinderen wordt steeds vroeger verwacht dat zij zelfstandig werken, reflecteren op hun gevoelens, langdurig stilzitten en hun gedrag voortdurend reguleren. Dat raakt vooral jongens, bij wie impulsiviteit, beweeglijkheid en een tragere ontwikkeling van zelfregulatie gemiddeld vaker voorkomen. In een systeem waarin rust en controle centraal staan, wordt gedrag dat daar niet goed in past sneller gezien als 'afwijkend' of 'niet passend in de klas' en verschuift dan ongemerkt, meestal via de intern begeleider, richting een diagnose.

Latente schoolhekel

Daarmee ontstaat het risico van een vicieuze cirkel. Kinderen die vaak worden aangesproken op gedrag, ontwikkelen sneller een negatief zelfbeeld. Wie voortdurend correcties krijgt, gaat zichzelf eerder zien als 'lastig' of 'zwak'. Zo kan een onderwijsmodel dat 'inclusiviteit' nastreeft ongemerkt bijdragen aan nieuwe vormen van uitsluiting. Onderzoekers opperden dan ook de mogelijkheid dat negatieve ervaringen bij jongens kunnen doorwerken in hun motivatie en houding ten opzichte van school, en zo bijdragen aan wat Lauk Woltring, medeoprichter van

het platform [Jongens in balans](#), omschrijft als een **'latente schoolhekel'**: het gevoel dat school 'niet mijn ding is', dat later kan uitgroeien tot een meer manifeste afkeer van onderwijs. Inclusief onderwijs klinkt mooi, maar verliest aan geloofwaardigheid wanneer één groep structureel vaker als probleemdager in onderzoeken verschijnt, terwijl diezelfde groep in beleidsstukken nauwelijks expliciet wordt benoemd.

De succesvolle inhaalslag van meisjes heeft aangetoond dat ongelijkheid niet van alle tijden is. Wanneer politiek, onderwijs en samenleving bereid zijn langdurig aandacht te besteden aan achterstanden en stereotypering, kunnen kansen daadwerkelijk worden vergroot. Dat zou ook tot nadenken moeten stemmen over de positie van jongens in het huidige onderwijs. Jarenlang gold de zorg over meisjes. Inmiddels is de situatie vrijwel omgekeerd. Toch lijkt nauwelijks iemand zich nog af te vragen of het onderwijs zelf misschien steeds minder goed aansluit bij de ontwikkeling van jongens.

Wynia's Week verschijnt 156 keer per jaar en wordt **volledig mogelijk gemaakt** door de donateurs. Doet u mee? [Doneren kan zo](#). **Hartelijk dank!**